

VETERANPLAN – LARVIK KOMMUNE

PLAN FOR PERSONELL SOM HAR DELTATT I INTERNASJONALE TJENESTER.

Innledning

Siden 1947 har 100 000 nordmenn tjenestegjort i internasjonale operasjoner på våre vegne. Dette omfatter 100 operasjoner på fire kontinenter. Siden oppstarten av FN-operasjonen i Libanon i 1978 har mer enn 40 000 bidratt i fredens tjeneste for Norge og det internasjonale samfunnet.

I Larvik kommune bor det et betydelig antall veteraner som har deltatt i internasjonale operasjoner. I regjeringens oppfølgingsplan «I tjeneste for Norge» (2014) oppfordres landets kommuner til å utvikle kommunale planer for å sikre Norges veteraner fra internasjonale operasjoner et best mulig tilpasset tjenestetilbud. Godt over 100 000 norske kvinner og menn har siden 1947 gjort tjeneste for Norge i internasjonale operasjoner.

Nordmenn har ofte gjort tjeneste i krevende og farlige situasjoner. De skal ha anerkjennelse for den jobben de har utført. For noen kan tjenesten gi både fysiske og psykiske skader. I sin ytterste konsekvens kan tjenesten føre til tap av liv. Vi har et tydelig og klart ansvar for å ivareta skadet personell, uavhengig av hva slags skade og når den kommer til uttrykk. Dette ansvaret involverer flere sektorer og aktører. Arbeidet med å redusere risikoen for skader skal videreføres, og de skadde og deres pårørende skal få den oppfølgingen de trenger.

Alle som har vært ute i internasjonal tjeneste for Norge kommer hjem med kompetanse som er svært viktig, også for det norske arbeidslivet. Denne kompetansen må vi i enda større grad se og ta i bruk.

Veteranene har deltatt i operasjoner på vegne av den norske stat. Selv om de ikke har formelle rettigheter som gir prioritet i det sivile helse- og velferdstilbudet, er det et viktig ledd i anerkjennelsen av deres innsats, at de opplever de kommunale tjenestene som tilgjengelige og samordnet. Implementering av tiltak i en denne kommunale planen vil kunne bidra til dette. Samtidig kan kommunen bidra til at veteranenes anerkjennelse i det offentlige øker, og legge til rette for at veteranene kan bidra positivt i kommunen.

Kommunen bør legge til rette for at veteraner og veteraners familie kan få rett hjelp til rett tid, slik at de opplever seg anerkjent, forstått og ivaretatt før, under og etter internasjonal tjeneste for Norge.

Forsvaret har de siste ti årene opparbeidet seg betydelig erfaring og kunnskap om anerkjennelse, ivaretagelse og oppfølging av veteraner.

Utvikling av en kommunal veteranplan vil bidra til å synliggjøre kommunens ansvar for veteranene og vil være en viktig anerkjennelse i seg selv.

Larvik kommune ønsker å vise anerkjennelse av innsatsen som veteranene har gjort gjennom deltakelse i internasjonale operasjoner. Det kan være ulike oppfatninger om grunnlaget for norsk deltakelse i krig og konflikt. Uavhengig av dette fortjener den enkelte anerkjennelse og respekt for viljen til å risikere liv og helse for landet.

Denne planen skal bidra til at Larvik kommune blir en god kommune å bo i for veteraner, og forplikter samtidig kommunen til å tilrettelegge for en god ivaretagelse.

Grunnlaget for en kommunal veteranplan

Tiltak 14 i Regjeringens oppfølgingsplan 6 (2014) slår fast følgende: «Det bør legges til rette for bedre samhandling og utvikling av lokale tiltak for oppfølging og ivaretagelse av personell som har vært i internasjonal tjeneste. Kommunene oppfordres til å utarbeide kommunale eller interkommunale veteranplaner. Planene bør fokusere på behov til veteraner og deres familier, med fokus på samhandling mellom ulike kommunale aktører. Sentrale elementer i planene bør være kompetanseheving, beskrivelse av forpliktende samarbeid mellom relevante aktører, og ivaretagelse av veteraner og deres familier, som har behov for ulike tilbud.»

Forsvarets veteran tjeneste (FVT)

Forsvarets veteran tjeneste (FVT) skal lede og koordinere gjennomføringen av en rekke tiltak Regjeringen har besluttet, for å styrke anerkjennelse og ivaretagelse av veteraner. For å gjøre dagens tilbud lettere tilgjengelig ønsker veteran tjenesten å fungere som ”Én dør inn”. Det betyr, at den som kontakter FVT kan få profesjonell bistand til å vurdere sin situasjon og til å finne veien videre.

Forsvaret har en rekke tilbud til veteraner og deres familier både før, under og etter tjeneste i internasjonale operasjoner. Forsvaret har et oppfølgingsansvar i ett år etter hjemkomst. Noen tilbud og kontaktpunkter kan benyttes hele livet.

Det er laget et Oppfølgingsreglement som sier hva som skal og bør gjøres for veteranfamiliene når et familiemedlem reiser ut.

Informasjon er noe av det viktigste man kan bidra med til familiene, det gir trygghet. Derfor er det laget to brosjyrer, «Å reise ut» og «Å komme hjem». I disse forklares mye av de utfordringene mange kan oppleve under en slik periode, og det er oppført ulike kontaktpersoner som er tilgjengelige hele tiden.

Det skal arrangeres en familiesamling i forkant av utreise for familiene. Her skal det gis relevant informasjon, og muligheter for nettverksbygging familiene i mellom. Her skal det også deles ut en «barnepakke» som inneholder kart over operasjonsområdet, boken «Oppdraget går til...», to armbånd hvor den som drar ut tar det ene mens barnet har det andre, en bilderamme og en bamse. Hensikten med denne pakken er å involvere de hjemme på en bedre måte, og gi dem trygghet når savnet blir for stort.

Underveis oppfordres det til en samling for pårørende for å snakke om de utfordringene man møter. Her gjøres det litt forskjellig, ut ifra hvor stor kontingenten er som har dratt ut. De hjemme skal også motta en oppmerksomhet i denne perioden som en anerkjennelse for den innsatsen de gjør hjemme.

Ved hjemkomst skal familiene inviteres til å delta på medaljeseremoni. Her gis det også informasjon om hvordan oppdraget har forløpet seg, og hvor man kan ta kontakt i tiden etterpå. Det snakkes også om hvilke utfordringer veteranen kan oppleve i tiden etter hjemkomst.

Her deles det også ut en «Hjemmehelt-medalje» til alle barna, for å anerkjenne den tiden de har vært gjennom uten mamma eller pappa.

Veteranene med partner tilbys PREP-kurs (samlivskurs) før utreise og i inntil ett år etter hjemkomst. Dette for å være best mulig rustet til de utfordringene mange møter ved en slik periode. Det er viktig å etablere et godt sivil-militært samarbeid der hvor dette faller naturlig. Kommuner bør følgelig ha et lokalt samarbeid med Forsvaret der de har avdelinger. Forsvarets veteran tjeneste vil alltid kunne være et kontaktpunkt for kommunene og veteranene.

NIVO

NVIO er Norges største interesseorganisasjon for personell som har deltatt i internasjonale operasjoner og deres pårørende. NVIO består av ca. 7500 medlemmer og har 59 lokalforeninger over hele Norge. De består av veteraner fra dagens internasjonale operasjoner og tilbake til Tysklandsbrigaden. NVIO er en politisk nøytral organisasjon som arbeider for å fremme interessene til veteraner og deres pårørende.

RVTS

Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging. Kommunen skal, i samarbeid med RVTS, vurdere å tilby meritterende kurs for leger og annet helsepersonell om traumer, med særlig fokus på krigsopplevelser for å øke traume-kompetansen i de kommunale helsetjenestene.

Definisjon av en veteran

Med veteran menes alle norske statsborgere som har deltatt eller deltar i fredsbevarende, fredsopprettende eller statsbyggende innsats i andre land, fra utenriks-, justis- og forsvarssektoren.

Definisjon av pårørende/ familie

Forsvarets veteran tjeneste har definert den nærmeste familie:

- ektefelle, nåværende eller fraskilt annen person, som du lever eller har levd sammen med i et ekteskaplignende forhold
- slektninger i oppad- og nedad stigende linje (foreldre, besteforeldre, barn, barnebarn, osv.)
- søsken ved blod eller adopsjon
- svigerfamilie så nær ektefellen som ovenstående liste er for deg.

Etter Forsvarets familiedirektiv: Familien er den ansatte med ektefelle/samboer/partner og eventuelle barn samt foreldre, søsken og besteforeldre.

NVIO har en vid definisjon av pårørende, som ikke bare omfatter nære slektninger (ektefelle/partner, foreldre, barn søsken, besteforeldre), men også fjernere slektninger og andre (venner, arbeidskamerater) som anser seg selv som pårørende til en soldat som skal delta, deltar, eller har

deltatt i en internasjonal operasjon, enten soldaten blir/er skadet eller ikke. Pårørendebegrepet omfatter også etterlatte etter soldater/veteraner som har mistet livet i tjenesten eller som følge av tjenesten. Det er rimelig å anta at de ulike gruppene av pårørende har svært ulike behov og forventninger til forbundets pårørendearbeid.

Veterankontakt

Opprettelsen av en kommunal veterankontakt må nødvendigvis ikke være betinget av hvorvidt kommunen velger å vedta en kommunal veteranplan, men kan sees som et selvstendig tiltak for å lette tilgangen for veteraner til kommunen, som deres primære tjenesteyter.

For å kunne anerkjenne, ivareta og følge opp veteraner og deres familier trenger man kunnskap om veteranene og deres utfordringer. Samtidig må man vite hvem som besitter kunnskap og kan være en ressurs for kommunene, samt hvem som kan bidra med kompetanseheving av kommunens ansatte.

Etableringen av en kommunal veterankontakt vil dessuten være et viktig tiltak i å koordinere og effektivisere kommunens samarbeid med sentrale aktører innenfor feltet, som Forsvarets veterantjeneste, de frivillige organisasjonene og de regionale ressursentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS).

Forsvaret oppfordrer kommunene til å utpeke en veterankontakt. Denne vil være et viktig kontaktpunkt for veteraner, deres familie, samt andre aktører innenfor veteranområdet.

Veterankontakten vil ha ansvar for å holde oversikt over kommunens tilbud (til veteraner og deres familier), samt besitte kunnskap om sentrale aktører innenfor feltet og det tilbudet de har.

Larvik kommune vil oppnevnt en kontaktperson.

Veteraners levekår

Levekårsundersøkelsen blant veteraner ble gjennomført høsten 2012, og er en utvalgsundersøkelse bestående av personer som har deltatt i internasjonale operasjoner for Forsvaret eller Politiet. Ut i fra denne undersøkelsen kommer det fram at mange veteraner har vært involvert i alvorlige hendelser under tjeneste. Allikevel beskriver veteranene tjenesten i utlandet som positiv, men opplevelsen av hvordan de blir møtt av samfunnet ellers er noe mer negativ.

Mange av forsvarsveteranene er heltids yrkesaktive. Det viser seg også at sykefraværer blant denne gruppen er omtrent som hos andre yrkesaktive. Men det betyr ikke at ikke tjenesten kan påvirke. Analysen tyder på at negative opplevelser i tjenesten i noen grad øker faren for å falle ut av arbeidsmarkedet. Veteraner har minst like god både fysisk og psykisk helse som andre grupper. Både når man ser på egenvurdert helse, langvarig sykdom og psykiske vansker er resultatene for forsvarsveteraner omtrent som blant andre.

Det viser seg også at tillit til medmennesker er like høy blant veteraner som blant andre, men veteranene rapporterer likevel oftere enn andre at folk rundt dem viser lite interesse for det de gjør.

De aller fleste i Norge har nå en fastlege som de går til. Sammenholder man fastlege og annen lege en vanligvis bruker, har 9 prosent av forsvarsveteranene ikke noen fastlege de forholder seg til.

Litt i motsetning til sjeldnere bruk av allmennlege, finner vi at forsvarsveteraner noe oftere gjør bruk av spesialisthelsetjenester.

Forsvaret har en rekke tiltak rettet mot veteranene og deres familier. Samtidig har offentlige aktører og instanser en viktig rolle med tanke på anerkjennelse, ivaretagelse og oppfølging av denne gruppen. Dette omfatter både kommunale tjenester, men også spesialisttjenester, som medfører at den enkelte veteran kan oppleve å måtte forholde seg til en rekke ulike tjenesteytere gitt de behov de måtte ha.

Det å ha tjenestegjort i operasjoner i utlandet kan medføre at en opplever situasjoner som en ellers ikke ville kommet opp i, og som kan medføre behov for en eller annen form for oppfølging. For mange kan det da være naturlig å få oppfølging i helsevesenet.

For personell som har et oppfølgingsbehov, er det viktig å bli møtt med kunnskap i helsesektoren og i tjenester i sivil forvaltning. Regjeringen vil arbeide for å bedre kompetansen hos personell i offentlig sektor som ofte kommer i kontakt med personell fra internasjonal tjeneste og deres pårørende. Det skal gjennomføres kurs og opplæringspakker blant annet i stressrelaterte lidelser og militærpsykiatri. Regionale fagnettverk og kompetansenettverk videreføres. Samarbeidet med Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) skal videreføres.

Det er behov for mer kunnskap om og forskning på familiemessige utfordringer knyttet til internasjonale operasjoner, og særlig kartlegging av barns reaksjoner på foreldrenes deltakelse i denne type oppdrag. Det er viktig at personellet og deres familier blir gjort oppmerksom på vanlige utfordringer i en slik livssituasjon og muligheter for hjelp og rådgivning ved behov.

Alle landets fastleger vil få tilsendt boken «Håndbok i militærpsykiatri» fra Forsvaret som et ledd i kompetanseoverføring fra Forsvaret til det sivile helsevesenet. Ved å ha kompetanse på dette feltet vil hjelpeapparatet lettere forebygge mer alvorlige problemer. Forsvarets sanitet har laget en løpeseddel om tilbudet de har til veteraner og pårørende, som skal være tilgjengelig på alle fastlegekontor. Det blir viktig å etterspørre om fastleger har mottatt dette i Larvik kommune.

Helsestasjoner

Kommunens helsestasjoner skal være oppmerksom på eventuelle behov for ekstra støtte og veiledning til familier der ett familiemedlem er, eller har vært, i internasjonale operasjoner. Helsesøstre skal sikre oppfølging av familien, og ha et særlig øye for barna i familien som en møter i helsestasjon og skolehelsetjeneste. Om nødvendig kan helsesøster henvise videre til andre støtte- og hjelpetilbud, som for eksempel lavterskel psykologtjeneste. Helsesøster kan også være en god støtte for familien og kan gi informasjon om andre støtte- og hjelpetilbud. Skoler og barnehager For barn og ungdom vil fravær av foreldre over lengre tid kunne være en utfordring. Foreldres tjeneste i krigsområder vil kunne ytterligere forsterke barnets reaksjoner. Personell på skoler og i barnehager bør ha kompetanse på dette feltet slik at de er i stand til å yte den hjelpen og støtten barna trenger og være bevisst denne problematikken for å kunne forebygge og legge til rette i de tilfeller det er behov for dette. Skole og barnehage vil være avhengig av et godt samarbeid med foreldrene. Kunnskap hos de ansatte vil kunne bidra til dette. Larvik kommune skal tilstrebe opplæring til ansatte i skole og barnehage om barns mulige reaksjoner på foreldres tjenestegjøring i internasjonale operasjoner. Økt oppmerksomhet og innsats overfor familiene bidrar til å redusere stress og helseproblemer. For ansatte i skoler og barnehager er det særlig viktig å være informert og å ha

kunnskap som gjør at barna ivaretas på en god måte. Det er viktig at familien gir informasjon til lærer og barnehagepersonell slik at problemer kan forebygges. Forsvarets veterantjeneste, RVTS og helsesøstre og sosialrådgiver ved skolene, kan være viktige ressurser, forutsatt at de har riktig kompetanse. Skolene bør vurdere å benytte lokale veteraner i undervisningen, for eksempel i forbindelse med FN-dagen eller der det vil passe med undervisningsplaner. Dette for å synliggjøre veteranenes bidrag i internasjonale operasjoner. Hjemmebaserte tjenester Kommunen bør, i samarbeid med RVTS, vurdere å tilby meritterende kurs for helsepersonell om traumer, med særlig fokus på krigsopplevelser for å øke traume-kompetansen i helsetjenestene. For en rekke veteraner oppleves det som viktig at helsepersonellet besitter et minimum av kunnskap om hva internasjonal tjeneste innebærer. Kursing av helsepersonell med tanke på dette er derfor viktig.

8.mai

Regjeringen har bestemt at den 8. mai er nasjonal Veterandag. Dette er den viktigste dagen for å markere anerkjennelse for veteraner. Seremonier og offentlige markeringer er et viktig og synlig uttrykk for samfunnets anerkjennelse av både innsatsen og den enkelte veteran. Dette bidrar til å ivareta historien og knytter bånd mellom veteraner og samfunnet. Lokale markeringer er av betydning for å favne flest mulig og bidrar til å synliggjøre at veteraner også er en del av lokalsamfunnet. Representantene fra NVIO og Forsvarsforeningen gir uttrykk for at de ønsker at kommunen skal markere 8. mai årlig. Larvik kommune bør invitere på denne dagen til et arrangement for veteranene og ledsager. Det er ønskelig at dette er en årlig foreteelse i Larvik kommune, sammen med veteranforeningene i distriktet.

Handlingsplanen

Planen vil deles opp i flere områder som Larvik kommune anser som sentrale for veteranene og for Larvik kommune, hvor det er mulig å igangsette ulike tiltak. Planen er utarbeidet av Larvik kommune med innspill/høring fra representanter for veteranorganisasjoner. Det tas høyde for at planen revurderes jevnlig i samarbeid med organisasjonene.

Antall veteraner i Larvik

I Larvik kommune bor det pr 2016 309 veteraner.

Veteranforening

Den veteranforening som er aktiv i Larvik og som Larvik kommune har hatt kontakt med er NVIO avd. Telemark og Vestfold. Foreningen har p.t. 213 medlemmer hvor 60% av medlemmene er bosatt i Larvik. Deres møter avholdes på Trudvang gjestegård.

Handlingsdelen i planen er som anbefalt av Forsvarsdepartementet delt i 3 kapitler: Annerkjennelse, Ivaretagelse og oppfølging.

Annerkjennelse

Nr	Tiltak	Ansvar	Tid
A1	Kommunen arrangerer et årlig arrangement for veteranene i kommunen med ordfører som vertskap. Arrangementet legges til frigjørings- og veterandagen 8.mai.	Ordfører	Hvert år
A2	Kommunen skal kartlegge veteranmonumenter/minnesmerker, plassering av disse og tilrettelegge for at publikum kan stoppe opp og reflektere ved minnesmerkene.	Kommunalsjef AT	2018
A3	Kommunen deltar minst en gang årlig på et av NVIO's månedlige treff i Larvik, med aktuelle behov for temaer.	Rådmann	Hvert år
A4	Kommunen skal spre kunnskap til befolkningen gjennom alle kommunens kanaler om tjenester og tiltak ovenfor veteraner og deres familier, herunder også markeringer.	Rådmann	
A5	Kommunen vil vurdere å gi støtte til lokale aktiviteter i regi av veteranorganisasjonene, for veteraner og deres familier.	Ordfører	
A6	Ansatte i kommunen med veteranbakgrunn kan være en viktig ressurs med tanke på kompetanse innenfor eksempel beredskapsarbeid og opplæringsvirksomhet. Dette vurderes i samråd med leder av de virksomheter som har ansatte med veteranbakgrunn	Rådmann	
A7	Skolene kan vurdere å benytte lokale veteraner i undervisningen, i forbindelse med FN-dagen eller der det vil passe med undervisningsplaner. Det vil synliggjøre veteranenes bidrag i internasjonale operasjoner.	Kommunalsjef KO	Hvert år

Ivaretagelse

Nr	Tiltak	Ansvar	Tid
I1	Informere til alle fastleger, skolehelsetjenesten, NAV-kontoret m fl om veteraners og deres familier/barns særlige behov.	Veterankontakt	Hvert år
I2	Kommunen skal utvikle et samarbeid med lokale militære avdelinger med tanke på annerkjennelse og ivaretagelse av veteraner fra internasjonale operasjoner, samt utveksling av erfaringer.	Veterankontakt	Ved behov
I3	Kommunen vil utpeke en veterankontakt. Veterankontakten vil ha ansvar for å holde oversikt over kommunens tilbud, samt besitte kunnskap om sentrale aktører innenfor feltet og det tilbud de har. Veterankontakten vil være kommunens kontaktpunkt for veteraner, andre samarbeidskommuner, aktører innenfor feltet, samt for Forsvaret.	Rådmann	2018
I4	Kommunen vil sikre opplæring til ansatte i skole og barnehage om barns mulig reaksjoner på foreldrenes tjenestegjøring i internasjonale operasjoner. Økt oppmerksomhet og innsats ovenfor familiene bidrar til å redusere stress- og helseproblemer. For ansatte i barnehage og skoler er det særlig viktig å være informert og ha kunnskap som gjør at barna ivaretas på en god måte. Det er viktig at familien gir informasjon til lærer og barnehagepersonell slik at problemene kan forebygges.	Kommunalsjef KO	Ved behov

Oppfølging

Nr	Tiltak	Ansvar	Tid
O1	Kommunenes helsestasjoner skal være oppmerksom på eventuelle behov for ekstra støtte og veiledning til familier der et familiemedlem er, eller har vært, i internasjonale operasjoner. Helsesøstre skal sikre oppfølging av familien, og ha et særlig øye for barna i familier som møter i familiesentrene. Helsesøstre kan være en god støtte for familien og kan gi informasjon om andre støtte- og hjelpetilbud.	Helsesøster- tjenesten	Ved behov
O2	Kommunen skal gjennomføre kurs for å øke kompetansen om veteraner, og betydningen av deres erfaringer og utfordringer for familien og barn spesielt. Kompetansemiljøet ved RVTS kan benyttes for å bidra til dette.	Kommunalsjef KO	Ved behov
O3	Kommunen skal gjennomføre kur for NAV lokalt for å øke kompetansen om veteraner, deres erfaringer og utfordringer, samt rettigheter knyttet til erstatninger. Kompetansemiljøet i NAV Elverum kan benyttes for å bidra til dette.	NAV Larvik	Ved behov

Sluttord

Dette er første versjon av Veteranplan for Larvik kommune. Kommunestyret tok selv initiativ til å få frem planen, og vedtar denne.

Planen vil ved behov justeres i samarbeid med veteranforeningene.

Forsvaret har en rekke tilbud til veteraner og deres familier. Forsvaret har et oppfølgingsansvar i ett år etter hjemkomst. Noen tilbud og kontaktpunkter kan benyttes hele livet.

Det vil være viktig å etablere et godt sivilt-militært samarbeid der hvor det faller naturlig. Kommunen bør følgelig ha et lokalt samarbeid med Forsvaret der de har avdelinger. Forsvarets veteran tjeneste vil alltid være et kontaktpunkt for kommunen.